

Filozofa bibliotēka – no Artemīdas tempļa līdz internetam

Atslēgvārdi: Zemes bibliotēka, filozofija, Johans Georgs Hāmanis, Martins Heidegers, Ernsts Jingers.

Ieejot bibliotēkas telpās, mēs atrodamies ļoti senu (un – raugoties no mūsdienu sabiedrības skatpunkta jeb tādas sabiedrības ieskatā, kura dzīvo laika paātrinājumā, – pat neticami senu) ideju un prakšu vietā. Mūsdienu sociologs Hartmuts Roza (1965), kurš izveidojis attiecību ar pasauli socioloģiju, apraksta paātrinātā laika kultūru kā deontoloģizētu, t. i., tādu, kurā indivīdam pietrūkst stabilu attiecību ar lietām, cilvēkiem un sevi, – viss ir tik dinamizēts, tik ļoti ierauts pārmaiņu procesā, ka šajā kultūrā ievērojami samazinās iespējas “rezonēt ar pasauli”¹, proti, tajā atliek pavisam maz laika neplānotiem, neizskaitļotiem un nekontrolējamiem satikšanās notikumiem ar to, kas prasa daudz laika, prasa iedziļināšanos, prasa uzkavēšanos un vēlreizēju atgriešanos. Grāmatas un krājumi bibliotēkās pieder pie tā, ko varētu dēvēt par ilglaicīgas kultūras atmiņas praksēm, kas arī pašas prasa ilglaicīgu koncentrēšanos. Par spīti kultūrai, kas dzīvo laika paātrinājumā, daudzi šo prakšu elementi vēl ir te: bibliotēku pastāvēšana cilvēces vēsturē mērāma gadu tūkstošos, un tomēr – par spīti inovācijām un jaunām un superjaunām tehnikām – pietiekami daudzas dimensijas, satiekoties ar uzglabāto, mūsdienu bibliotēkās ir tās pašas, senās.

Loka vārds ir dzīvība, darbs – nāve

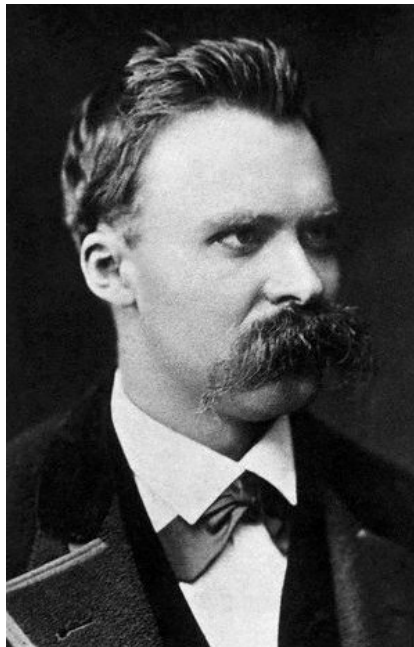
Šīs senās un cienījamās pagātnes un seno prakšu fons tomēr nevar pilnībā aizsegt to, ka tādas sirmās pagātnes bibliotēkas kā Aleksandrijas bibliotēka vai bibliotēka Pergamā parādījās laikā, kuru gan daudzi laikabiedri, gan vēlākie šī laika skaidrotāji uzlūkoja drīzāk kā laiku *pēc* dižā laika – kā epigoņu laikmetu. Tādi 20. gadsimta filozofi kā Martins Heidegers (1889–1976), rakstnieki kā Ernsts Bertrams (1884–1957) un sengrieķu mantojuma apgaroti pētnieki kā “Grieķijas dievu” (1929) autors Valters Oto (1874–1958) raudzījās uz hellēnisma laiku kā uz dižā sengrieķu laikmeta beigām. Tur, kur parādās bibliotēka, svarīgākais jau ir noticis. Bibliotēka ir mēģinājums tikt galā ar notikušo, skaidrot to, savākt tā liecības. Bibliotēka ir – paralēli un viņpus tā, ka tā ir kultūras atmiņas forma, – sava veida terapeitiska prakse, kurā pārāk dižais, pārāk spēcīgais tiek uztverts krājumu kvantitatīvajos un interpretāciju spektra kvalitatīvajos tīklos. Aleksandrijas skolas mācītie, kuri pulcējās Aleksandrijas Mūseiona (mūzu tempļa) sienās un Lielās bibliotēkas un Mazās bibliotēkas ejās, no šīs perspektīvas raugoties, bija tikai dižā lielā sākuma mantinieki, kuri stāvēja uz milžu pleciem.

Šie milži, titāni sākumā bija sengrieķu filozofi, kurus pirmos kāds pasaulē nosauca par filozofiem: Hērakleits (ap 544. – ap 483. g. pr. Kr.), Parmenīds (ap 540.–470. g. pr. Kr.), Pītagors (ap 570. – ap 500. g. pr. Kr.), Empedokls (ap 490. – ap 430. g. pr. Kr.), Anaksimandrs (ap 610.–546. g. pr. Kr.). Ja izmanto Frīdriha Ničes (1844–1900) darba “Traģēdijas dzimšana no mūzikas gara” (1872) jēdzienus “apolonisks” un “dionīsisks”, tad varētu teikt, ka šis sākums

¹ Rosa, H. *Weltbeziehungen im Zeitalter der Beschleunigung. Umriss einer neuer Gesellschaftskritik*. 2. Aufl. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2013, S. 14.

bija īsti dionīsisks uzliesmojums, kultūras aizsākums, iniciācija un ienākšana jaunā pasaulē. Aleksandrijas bibliotēkas uz šī fona tad būtu apoloniskais moments kultūrā – savācošais, sakārtojošais, sistematizējošais un arī limitējošais, tas, kas sākuma liesmai piešķir formu un ilglaiību, attālinot pietuvina un pietuvinot attālina, t. i., glabā liecību par notikušo, taču – vairs nav pats notikums. ¹

Edmunda Huserla (1859–1938) skolnieks Eigens Finks (1905–1975) oriģinālā Ničes lasījumā “Ničes spēles metafizika” (1946) reiz izteicās, ka apoloniskais elements kultūrā vienmēr ir tur, kur ir kāds pastarpinājums, proti, tur, kur tiekamies ar realitāti nevis skarbi un asi tieši, bet gan caur skaidrojumiem, interpretācijām, caur dažādiem medijiem, kas reālo uztver, apaudzē, izlīdzina un nomierina reālā tiešumu un skarbumu.² Darbā “Par vēstures derīgumu un kaitīgumu dzīvei” (1874) Niče tik tiešām izsakās, ka ikviena dzīvība, ikviens dzīvais var būt vesels un spēcīgs tad, kad izveido apli ap sevi, – tas ir (cilvēka gadījumā) skaidrojumu, kultūrā iestrādātu tradīciju, paražu, ieradumu un jau zināmā aplis. Tomēr pie dzīves, kas nu reiz ir “pārgalvīgāka par sevi pašu” (Niče), pieder arī apļu pārraušana, jauns sākums, jauna uzdrīkstēšanās – bez medijiem un pastarpinājumiem nostāties aci pret aci ar Reālo, ar īstenību, kura tad jānosauc jaunā vārdā, tiesa, ja vien šis vārds atnāk un dzimst. Šī spriedze starp dionīsisko iziešanu pāri apļa malām un organizējošo, savācošo apolonisko apli arī nozīmē dzīvību, tā ir dzīvīgā dinamisko norišu pamatā. Hērakleits reiz vienā no fragmentiem, kas nonācis līdz mūsdienām (48. fragmentā), izteicās par to, ka “dzīvība” (βίος βίος) – mainot tikai akcentu tajā pašā vārdā – ir “loks” (βίος βίος): “Loka vārds ir dzīvība, bet darbs – nāve,” vēsta Hērakleita izteikums.³ Sākt nozīmē arī iznīcināt, taču reiz

¹ Engadinas vientuļnieks (Frīdrihs Niče (*Friedrich Nietzsche*), 1844–1900)

² Fink, E. Nietzsches Metaphysik des Spiels. In: *Welt denken. Annäherungen an die Kosmologie Eugen Finks*. Hrsg. C. Nielsen und H. R. Sepp. Freiburg, München: Karl Alber, 2011, S. 25–37.

³ Hērakleits. *Pirmssokrātisko domātāju darbu fragmenti*. Rīga: Vaga, 1994, 116. lpp.

sāktais ir jākopj. Nāve un dzīves laiks, kurā kaut kas tiek uzturēts un kurā kaut kas tiek atgādināts, ir ne tikai dzīves robežas un ietvari, bet arī dzīves *spēki*, kas dzīvi virza un uztur.

Akmens modernitātes dīķī

Hērakleita izteikums varētu būt labs sākumpunkts dažām pārdomām par *filozofa* un bibliotēkas attiecībām. Kā zināms no sengrieķu filozofu dzīves apcerētāja Lāertas Diogena (3. gs. 1. p.), Hērakleits savu darbu “Περὶ Φύσεως” / “Par dabu” aiznesis uz dzimtās pilsētas Efesas Artemīdas templi (Vitae Philosophorum IX, I, 6). Šis templis ir *pirmā* filozofu bibliotēka. Tiesa, Hērakleits esot ar nodomu rakstījis neizprotami, lai viņa darbam nepieklūtu pūlis. Viņš padara savu darbu divkārt nepieejamu – raksta neizprotami un novieto to templī, t. i., aiznes prom no cilvēku pūļa acīm. Tātad jau pašā filozofijas sākumā redzama pretruna un spriedze starp filozofu un lasītāju, starp domātāju un sabiedrību, starp domu un pateikto. Šo pretrunu apzinās jau pirmie filozofi. Hērakleita skolnieks, par kuru tāpat vēsta Lāertas Diogens, esot metis ar akmeņiem visiem, kuri pārāk pietuvojušies viņa mājai, un sazinājies ar citiem tikai zīmju valodā. Platons (428/427–348/347) savā tikpat pazīstamajā, cik autentiskuma ziņā apšaubītajā VII (341b–342a) vēstulē izsakās, ka filozofiju uzrakstīt nevar.

Mūsdienu interneta iespējas piedāvā ieskatu filozofu domās daudziem. Šīs iespējas ir kā milzīga virtuāla bibliotēka, kurai ir neierobežota pieeja. Tiesa, joprojām nav zināms, vai tas ir labi: vai informācijas pieejamība, atvērtā zinātne un filozofu domu vienkāršojoši pārstāsti interneta laukos un sociālo mediju vidēs ir zināšanu un domāšanas demokratizācijas vai tomēr plebejiskošanas procesi? Laika paātrinājums, dažu sekunžu kadri, informācija, kas tūlīt tiek aizmirsta, jo tās vietā ir miljons citu piedāvājumu, – tas viss iedzen mūsdienu cilvēku gandrīz vairs neizturamā iespēju hiperspirālē: ir tik daudz iespēju, ko un kā lasīt, skatīties, apgūt, bet līdz ar to ir tikpat daudz iespēju kaut ko

palaist garām, nesatikt īsto, nesasniegt autentisko, kļīst zināšanu un interneta bezgalīgo nomaļu delirijā. Kas palīdz pārredzēt zināt vērti? Un kas palīdz to nošķirt no nevērtīgā? Filozofija? Bibliotēka? Izglītības sistēma? ChatGPT?

Lai pie šādiem jautājumiem nonāktu un izdarītu secinājumus par bibliotēkas novietojumu mūsdienu pasaulē, vispirms tomēr jāpajautā: kādas attiecības valda starp filozofu un nevis publisko informācijas telpu, bet gan viņa paša mājas bibliotēku? Kā filozofs dzīvo mājās? Ko lasa? Ko uztver un ko atzīst par vērtīgu?

Arī te mājā kāds, kuru nepazīsti

Pēc Hērakleita laikiem filozofu mājas bibliotēkas parādās un uzmilst, ar laiku kļūst arī par pragmatiski risināmu problēmu – to daudzajos plauktos nekad neko nevar atrast istajā brīdī, plaukti apkopo heterogēno, nesavienojamo, naidīgo un pretējo – filozofa bibliotēka ir daudzveidīgā un pretrunīgā simbols un reāls “savienojums”, kurā grūti pamanīt kādu harmoniju. Tiesa, palīgā nāk senāki un modernāki bibliotēku sakārtošanas modeļi – klasifikācijas principi, bibliotēku iekārtošanas koncepcijas. Lietu un grāmatu klasifikāciju, katalogu un sakārtošanas sistēmu vēsture ir interesants pētījumu lauks, kurā šodien tikpat lielā mērā sastopamies ar dīvaino, cik ar šķietami pazīstamo. No visiem bibliotēku iekārtošanas meistariem var atcerēties kaut vai tikai divus: pazīstamās “*Historia animalium*” (1551–1558) autors Konrāds Gesners (1516–1565) piedāvā “*Universālās bibliotēkas*” (1545/1549) modeli, kurā tiecas bibliogrāfiski apkopot visu līdz viņa laikam publicēto kā ideālo bibliotēku,⁴ turpretim jezuīts Antonio Posevīno (1533–1611) – kā katolisku reakciju uz

⁴ Gessner, C. *Bibliotheca Universalis, sive Catalogus omnium Scriptorum locupletissimus, in tribus linguis, Latina, Graeca, & Hebraica; extantium & non extantium, veterum et recentiorum in hunc usque diem ... publicarum et in Bibliothecis latentium, etc.* Zurich: Christophorum Foschouerum, 1545.

protestantisma un humānisma garā veidoto visu publicēto grāmatu sarakstu – piedāvā izvēlētu “īsto” grāmatu sarakstu savā “Bibliotheca selecta” (1593).⁵ Viens modelis rāda visu rakstīto kā vērtīgu, otrs izvirza kritērijus tam, ko atzīt par vērtīgu, labu, pareizu un īstu, lai to lasītu un ieteiktu lasīt.

Taču vēlreiz: kā zināt, kas ir vērtīgs? Varbūt atbilde uz šo jautājumu nav meklējama klasifikatoru un principu meistarų katalogos un to sistematoloģijās?

Starp izmeklēto, vērtīgo un visu, ko uzrakstījusi cilvēka roka, savu bibliotēku Kēnigsbergā veido Johans Georgs Hāmanis (1730–1788). Šodien no t. s. Biga, t. i., *Biga Bibliothecarum* – Hāmaņa bibliotēkas kataloga, uzzinām par viņa lielās mājas bibliotēkas saturu.⁶ Hāmaņa bibliotēkā ietilpst arī viņa Kēnigsbergas un Rīgas paziņas Johana Gothelfa Lindnera (1729–1776) bibliotēka, kuru Hāmanis manto no drauga. Hāmaņa biogrāfs un viņa darbu izdevējs Jozefs Nādleris (1884–1963), kurš 20. gadsimta 20. gados viesojas Rīgas Herdera institūtā, šim katalogam, ko publicē Hāmaņa Darbu V sējumā, kā moto izvēlas... Hērakleita vārdus par to, ka arī šeit mājō dievi.⁷ 2 Kā stāsta, reiz filozofu Hērakleitu apmeklējuši ziņkārīgi ļaudis, kuri vēlējušies redzēt filozofu domājam. Tie iegājuši viņa mājokli, bet pārsteigti ieraudzījuši nevis titānisku figūru Ogista Rodēna (1840–1917) domātāja pozā, bet gan nosalušu cilvēku, kas sildījies pie pavarda uguns. Viesi mulsi atkāpušies, bet Hērakleits tos iedrošinājis, sakot, lai viņi ienāk, jo arī te mājō dievi jeb daimoni. Arī mājas bibliotēkā mājō dievi, mājō daimoni. Tie te ir patvērušies, te ir to templis kā reiz Aleksandrijas Mūseionā.

2 Ziemeļu mags (Johans Georgs Hāmanis (*Johann Georg Hamann*)), 1730–1788)

⁵ Possevino, A. *Bibliotheca selecta de ratione studiorum in Historia, In Disciplinis, in salute omnium procuranda*. Roma: Domenico Basa, 1593.

⁶ Hamann, J. G. *Werke*. Bd. 5. Wuppertal: R. Brockhaus, 1999, S. 13–121.

⁷ Turpat, 9. lpp.

Okeāns ūdens lāsē

Hāmanis gan asi izsakās par apgaismības priesteru “saprāta enciklopēdijām”, ar to pirmām kārtām domājot franču filozofu Lielo enciklopēdiju, tomēr pats ir daudzlasītājs un sevi sauc par žurku, kas visu savelk savā migā. Jā, pele vai žurka, kas savelk kaut ko migā, savelk kopā, salasa un saliek un savieno nesa-vienojamo. Tā var palūkoties uz Hāmaņa paša tekstiem, kuri ir divaini un savdabīgi jau viņa laikabiedru acīs. Savu lasītāja praksi viņš reiz tekstā “Burta h jaunā apoloģija” (1773) raksturo šādi: lasīt un salasīt tā, lai neviens burts nezustu, t. i., lai ikvienā burtā lasītājs mācītos sajust garu, kas lido, kur tam tīk. Daži apgaismotāji, ievērojot racionālus principus (tādus kā vienkāršība un skaidrums, nevajadzīgu tradīciju sloga nokratīšana, liekā atmešana un valodas attīrīšana), vēlējušies ieviest valodas reformu, kurā paredzēts izmest no rakstītā to, kas runātajā valodā nav dzirdams. Hāmanis vēršas pret šo reformu asi un sarkastiski, nevis lai aizstāvētu sava vārda rakstību, bet gan lai aizstāvētu neredzamo vārdā un burtā. Gesnera universālo bibliotēku viņš pārveido burtu mikroloģijā, kurā ikviens burts ir izraudzīts, un valodas makroloģijā, kurā elpas, rikles, mēles un zobu, aukslēju un balsenes, plaušu un bronhu veidotās skaņās ir cita elpa – pneuma, kuru nevar aplūkot fizioloģiski, un nav vērts par to runāt fizikālos terminos. *Ikvienā* uzrakstītajā vārdā un burtā, *ikvienā* grāmatā – pat pret tās autora gribu un nodomu – vējo gars, ko tas nepazīst, bet kas runā it visā daudzās mēlēs un skaņās, burtos un teikumos, sējumos un krājumos. Ikviens teksts pasaka vairāk par to, ko pasaka autors; ikviena bibliotēka ietver vairāk par savu krājumu. Kā kultūras atmiņas forma tā savieno laikus un ir veids, kā apieties ar laiku, taču tā ir arī liecība par Garu, kas pūš, kur tam tīk, par Vārdu, kurš, izrunāts neskaitāmās valodās un grāmatās, dziesmās un lūgšanās, ir ikvienā no tām, lai gan neskaidri, stostoties (Hāmanis runājot stostījās!), nedroši un nesaprotami; un tomēr bez Vārda un Gara nebūtu bangojošā valodu, pierakstu un sarakstu

okeāna. Nav iespējams aptvert *visu* šo okeānu, taču *ikvienā* tā sāļajā lāsē spoguļojas viss sāļi zaļgani tumšais plašums.

Pats savus tekstus Hāmanis reiz vēstulē (1786) paziņam Francam Kasparam Buholcam (1760–1812) divus gadus pirms savas nāves raksturoja šādi: “Mani drukātie darbi vienkārši ir teksts, kura izpratnei trūkst vadlīniju; tās ir bijušas, taču nejaušas – *auditis, visis, lectis et oblitis*; un mēma mīmika ir visas manas autorības spēle.”⁸ Es kaut ko saklausu (*auditis*), taču ne visur; kaut ko redzu (*visis*), taču ne visu; es kaut ko lasu (*lectis*) un lasītajā kaut ko pamanu, taču ne visu; daudz es aizmirstu, sajaucu un neatceros vairs skaidri (*oblitis*). No šīm drupatām es dzīvoju. Tomēr drupatās – kādā burtā, kādā vārdā, kādā bibliotēkā – nojaušu par neaptveramo: to, kas ir, lai gan ikdienu novienādo un nolīdzina, neparasto burtā padara par parasto prasto. Es dzīvoju no neaptveramā drupačām. Tās var atrast it visur, patniecīgākajā kāda izdevuma drukas kļūdā vai aizmirstas valodas uzsvārā uz pirmo zilbi.

Zemes bibliotēka

Un tomēr – arī viss rakstītais, drukātais, publicētais, uzšvikātais, uzzīmētais un iespiestais kā nozīmīgā, svarīgā nesējs filozofa skatījumā var tikt relativizēts. Viss, ko ir radījusi kultūras vēsture, cilvēka ekspresijas un izpausmes vēsture, ir liecība, tačuniecīga uz dabas fona.

Šveiciešu rakstnieks un publicists Hanss Pēters Kunišs (1962) dzejnieka Paula Cēlana (1920–1970) jubilejai rakstītajā grāmatā “Totnauberga. Stāsts par Paulu Cēlanu, Martinu Heidegeru un viņu neiespējamo tikšanos” (2020)⁹ aplūko 20. gadsimta ievērojamākā

⁸ Cit. no: Unger, R. *Hamann und die Aufklärung*. Bd. 1. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1968, S. I.

⁹ Kunisch, H.-P. *Todtnauberg. Die Geschichte von Paul Celans, Martin Heidegger und ihrer unmöglichen Begegnung*. 2. Aufl. München: dtv Verlagsgesellschaft, 2020.

domātāja un par liriskās dzejas ģēniju uzlūkotā dzejnieka attiecības, tikšanos un mēģinājumus tuvoties vienam otra rakstītajam. Savā grāmatā Kunišs īpaši pakavējas pie dzejnieka un domātāja otrās kopīgās pastaigas Švarcvaldes purvā. Pirmā pastaiga, kuras laikā viņi abi apmeklēja arī Heidegera mājiņu Melnā meža Nāves kalnā, ir saspringta, klusa, Cēlanam nav piemērotu apavu; šis pirmās tikšanās rezultāts ir Cēlana dzejolis “Totnauberga”. Otrā tikšanās ir nosvērtāka, arī īsāka, purva pārgājienam abi sagatavojušies labāk. Aprakstot pārgājienu purvā, Kunišs raksta (un tieši šo vārdu dēļ atceros par Heidegera un Cēlana tikšanos, domājot par bibliotēkas un filozofa attiecībām): “Purvi ir *zemes vēstures bibliotēkas*, konservē arī to lietu un cilvēku vēsturi, kuri purvā nonāk.”¹⁰ 3

Dzejnieks un filozofs purvā, kas ir zemes vēstures bibliotēka, – lieliska parabola un metafora, kuras gaismā bibliotēkai kā kultūras atmiņas formai, kurā kultūras mantojums tiek saglabāts un nodots tālāk, pievienojas vēl cits aspekts: bibliotēkas, kādas mēs tās pazīstam, ir viens no traušļajiem cilvēka veidojumiem uz zemes vēstures fona, uz kura arī bibliotēkas vēsture pat tad, ja to pastieptu līdz ķīļrakstu plāksnišu laikam senajās šumeru pilsētās, ir iss laika nogrieznis.

Purvā – divi sava laika bibliotēku izglītoti vīri ar sava laikmeta skaudro pieredzi, brūcēm, ērkšķiem miesā, nu jau vairs nedziedināmām kaitēm, ar dzeju un Hērakleitu, par kuru Heidegers notur vairākus seminārus. Sava laika kultūras kompleksajos un plūstošās mijiedarbēs mainīgajos kontekstos iekļautie domātājs un dzejnieks purvā, kuru tikai šķietami civilizē tuvās šosejas klātbūtne un iekārtotās, tomēr slidenās gājēju laipas... Cēlans gandrīz pakrīt, Heidegeram tobrīd jau ir 80 gadu. Te nav grāmatu, te nav pat valodas – saruna nevedas arī tagad, vārdi drīzāk iestrēgst zemes bibliotēkas rēnajā gaisā. Heidegera mājas bibliotēka, kurā

3 Ziemeļgauja. Maijs. Ledus purvs

¹⁰ Kunišch, H.-P. *Todtnauberg*, S. 234–238.

4 Melnajā mežā, Nāves kalnā (Martins Heidegers
(Martin Heidegger), 1889–1976)

ir pamatā visu Eiropas filozofijas klasiķu izdevumi no Senās Grieķijas līdz skolotāja Huslerla tekstiem, palikusi Freiburgā.

Vēl kādu vārdu?

Vai dzejnieka un domātāja tikšanās purvā (pat abstrahējoties no viņu konkrētajiem vārdiem un likteņiem) nav jauna sākuma mēģinājums? Saruna, kas varētu sākties, nebūtu saruna par savu laiku, par vācu traģēdiju, par sadegušām grāmatām un bibliotēkām, – tā būtu pirmo jauna sākuma vārdu izmēģinājums. Arī pēc pirmās tikšanās tapušo dzejoli “Totnauberga” Cēlans ir licis iespiest atsevišķā bibliofilā, numurētā izdevumā, kas nav pieejams visiem; eksemplāru viņš nosūta arī Heidegeram. Zemes bibliotēkas fons ir pārvarīgs un nomācošs, pagaidām tas ir pārāk klātbūtnīgs, vārdam vēl nav vietas, vēl nav vietas pirmajam teikumam. Tā reiz par mākslas darbu rakstīja Heidegers pats, kad krājuma “Malkasceļi” tekstā “Par mākslasdarba sākotni” (1936/1937) runāja par Zemi kā par apslēpto, aizklāto, no kura (tad, kad notiek “rāviens”, kad izdodas sākums) esošais iznāk atklātībā un redzamībā. Zemes bibliotēka ir apslēptā neaptveramā sākumu krātuve, no kuras kaut kas reiz iznāk vārdā, tēlā, kustībā no savas apslēptības un tad ir tapis redzams, ir nosaukts. Reiz nosauktais ir te, ir esošs priekš mums, cilvēkiem, ir tapis izrunājams, aprunājams, sadzejots un apdzejots, tas tagad ir ienācis *pasaulē kā cilvēka artikulētās attiecībās ar apslēpto*, vēl nenosaukto un savā neaptveramībā arī līdz galam nenosaucamo. Vienmēr ir vērts iepazīt cilvēku bibliotēku plašumus un krājumus, kvantitātes un kvalitātes, lai uz Zemes bibliotēkas fona to visu arī relativizētu. Aplis ap dzīvi ir jāvelk, un reiz tas arī ir jāpārkāpj. 4

Filozofu bibliotēkas – mājas bibliotēkas, dažbrīd haotiskas, dažbrīd rūpīgi izraudzītas, darba bibliotēkas vienam noteiktam posmam, pazaudētas bibliotēkas un dāvinātas bibliotēkas, vērtīgas bibliotēkas un reti lietotas bibliotēkas – tās ir un aizvien paliek bibliotēkas uz

Zemes bibliotēkasfona; bez šī fona filozofs nav filozofs, un tikai uz tā reiz cilvēku bibliotēkās lasītais un tajās izlasāmais iegūst vajadzīgo samēru, iegūst pienācīgo svaru. Bez Zemes bibliotēkas klātbūtnes cilvēku bibliotēkas kļūst par pašreferenciālu karnevālu, noburto bezgalīgo Horhes Luisa Borhesa (1989–1986) Bābeles bibliotēku, no kuras eju spoguļiem, kas tūkstoškārt atspoguļo bezgalīgi daudzus plauktus, nevar izrauties.¹¹ Un tomēr – ir tie, kuri, bibliotēku skoloti, māk nonākt purvā kā Zemes bibliotēkā, nonākt pie sākuma, nonākt pie vārda, kuru būtu vērts izteikt un kuru būtu vērts uz kādu laiku saglabāt.

Žiletēs

Hērakleitam, Hāmanim, dzejniekam un domātājam purvā – šiem tēliem, kuri dodas pie sākuma, pie vēl nenosauktā un vēl neizrunātā, noslēdzot pārdomas par bibliotēku, vēlētos pievienot vēl tikai vienu tēlu. Reiz, apmeklējot Heidegera dzimto vietu Meskirhi, ar Heidegera biedrības kolēģu draudzīgu palīdzību man izdevās nonākt arī Ernsta Jīngera (1895–1998) mājā Vilflingenē.¹² Tajā starp daudzajām grāmatām, kurām Jīngers nekad nav taupījis naudu (un tā dažbrīd nonācis visai spiedīgos apstākļos un izcīnījis dažu labu cīņu ar sievu), ir arī liecības par viņa daudzajiem piedzīvojumiem – ķiveres no kariem, jūras dziļu iemītņieki, gliemežnīcas, protams, plašā Jīngera-entomologa vaboļu kolekcija, smilšu pulksteņu kolekcija, spieķi, draugu dāvanas, čūsku ādas un dažādu kultūru artefakti. **5**

5 Simts un vairāk vēstures vējā (Ernsts Jīngers (*Ernst Jünger*), 1895–1998)

¹¹ Borhess, H. L. Bābeles bibliotēka. No: Borhess, H. L. *Stāsti*. Rīga: Jumava, 2002, 65.–73. lpp.

¹² Sk. Jīngeru memoriālās mājas mājaslapu: <https://www.juenger-haus.de>, arī brāļu Jīngeru biedrības mājaslapu: <https://juenger-gesellschaft.com>

Mūsu pavadone ieveda mūs arī Jingera vannas istabā, kurā viņš mēdza katru rītu mazgāties ledusaukstā ūdenī. Skapja atvilktnē viņš saglabājis izlietotās žiletas. Tas ir labs Jingera dzīves uztveres simbols – ar žileti var dzīvei piešķirt zināmu estētisku efektu, tomēr tā ir arī asa un ar to var ātri sagriezties. Dzīves estētiku un asumu Jingers ir aprakstījis savos tekstos. Šķiet, tie un citas grāmatas ir jāglabā kā žiletas

skapī – kā liecības dzīves pārmērīgajam krāšņumam un skaudrumam, pie kurām atgriezties pat tad, kad tās reiz jau izlasītas!

Publikācija izstrādāta ar LZP FLP projekta “Institutum Herderianum Rigense: Herdera institūts Rīgā kā zinātnes tīkls Eiropas zinātnes tīklojumā” (LZP reģistrācijas Nr. lzp-2020/2-0083, LU reģistrācijas Nr. LZP2020/9) atbalstu.

Avoti un literatūra

- Bertram, E. *Nietzsche: Versuch einer Mythologie*. Berlin: Georg Bondi, 1920.
- Borhess, H. L. *Stāsti*. Rīga: Jumava, 2002.
- Fink, E. Nietzsches Metaphysik des Spiels. In: *Welt denken. Annäherungen an die Kosmologie Eugen Finks*. Hrsg. von C. Nielsen und H. R. Sepp. Freiburg, München: Karl Alber, 2011.
- Gessner, C. *Bibliotheca Universalis, sive Catalogus omnium Scriptorum locupletissimus, in tribus linguis, Latina, Græca, & Hebraica; extantium & non extantium, veterum et recentiorum in hunc usque diem ... publicatorum et in Bibliothecis latentium, etc.* Zurich: Christophorum Foschouerum, 1545.
- Hamann, J. G. *Werke*. Bd. 5. Wuppertal: R. Brockhaus, 1999.
- Hērakleits. *Pirmssōkrātisko domātāju darbu fragmenti*. Rīga: Vaga, 1994.
- Kunisch, H.-P. *Todtnauberg. Die Geschichte von Paul Celans, Martin Heidegger und ihrer unmöglichen Begegnung*. 2. Aufl. München: dtv Verlagsgesellschaft, 2020.
- Otto, W. *Die Götter Griechenlands*. Bonn: Friedrich Cohen, 1929.
- Possevino, A. *Bibliotheca selecta de ratione studiorum in Historia, In Disciplinis, in salute omnium procuranda*. Roma: Domenico Basa, 1593.
- Rosa, H. *Weltbeziehungen im Zeitalter der Beschleunigung. Umriss einer neuer Gesellschaftskritik*. 2. Aufl. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 2013.
- Unger, R. *Hamann und die Aufklärung*. Bd. 1. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1968.